

Musik og censur

Den farlige musik

Ole Reitov/Freemuse

Alle gør det. Iranske ayatollaher og amerikanske supermarkeder. Censurerer musikken. Det skal der gøres noget ved.

Kan musik være farlig?

Ja åbenbart, for gennem tiderne har magthavere i alle kulturer forsøgt at knægte den musikalske ytringsfrihed. Stalin gjorde det. Khomeini gjorde det. Europas sidste diktator, Hvideruslands præsident Lukasjenko, gør det. Magthavere har altid forsøgt at udstikke grænserne for, hvad der er 'god musik', og hvilken musik som bør forbydes.

Censur handler om kontrol og magtudøvelse. Men hvad er censurens kerne? Angst! Angsten for ikke at kunne kontrollere andre, mener den sydafrikanske antropolog og musiker Johnny Clegg, som selv oplevede censurens klamme hånd under apartheidregimets sidste dødskrampe i slutningen af 1980'erne.

Men hvilken angst? Er det angsten for ikke at være 'sande' muslimer, som får de mange talebentilhængere i Pakistans temmelig lovløse grænseprovins til at smide bomber ind i musikbutikker og religiøst konservative studenter til at kræve forbud mod musikundervisning? Og er det angsten for at miste total kontrollen over al tankevirksomhed (*mind control*), som får Zimbabwes politi og partisystem til at fjerne den mindste antydning af noget, som kan minde om kritik af Robert Mugabes rædselsregime?

Hans Magnus Enzensberger taler om »den radikale taber«, der river alle omgivelser med sig og bereder undergangen for den kultur, han (undtagelsesvis hun) vil forsvare. Den beskrivelse kunne udmærket gælde Mugabe, der tilsyneladende (af angst?) vil gøre hvad som helst for at beholde magten.

Men motiverne for censurens mørkemænd er uden tvivl mangesidige. Den pakistanske rockstjerne Salman Ahmad besluttede for et par år siden at finde ud af, hvad det var, der styrede hans hjemlands radikale mullaher. Han tog et filmteam med til grænseprovinsens hovedstad, Peshawar – en halv times kørsel fra de mindre byer i nærheden af Afghanistan, hvor man kan købe vellignende piratkopier af Kalasjnikov, missiler og andet militært isenkram.

I en scene sidder Salman med sin guitar og forklarer unge religionsstuderende, at islam i århundreder har haft en meget levende musikkultur, og at den sufistiske gren af islam i selve værket har fremstillet noget af subkontinentets fineste musik og poesi.

Men de unge studerende lader sig ikke overtale. Deres læremester har fortalt dem, at Koranen forbyder musik, og at den, som spiller musik, vil brænde i helvede.

Alligevel viser filmsekvensen, at de har stor respekt for Salman, som i Pakistan har samme status som Bono i den vestlige verden. De befinder sig i det vanskelige samvittighedsrum mellem følelser og ideologi. De har alle hørt Salmans musik i radioen (også haram/forbudt, ifølge nogle radikale muslimer), og den har åbenbart ramt dem i hjertekulen, men på den anden side er musik jo altså 'fandens værktøj', så i stedet for at hive guitaren ud af Salmans hænder siger en af de studerende: »Du har meget smukt hår«.

Selvfornegetelse? Angst for følelser? Eller blot vildfarelse?

Religioner har altid været mødeplads for de fanatikere, som ville kontrollere andre. Hans Egede fik ødelagt eskimoernes trommer – de var djævelens værk. Svenske missionærer overtalte svenske spillemænd til at brænde 'djævelens instrument' – violinen – for halvandet hundrede år siden. I Zambia og Nigeria tordner pinsemissionærer mod ungdommens farlige musik, og i USA sendte vrede kristne fundamentalister og 'patrioter' deres børn på gaderne for nogle år siden, da USA's mest populære countrygruppe, Dixie Chicks, ved en koncert i London diskret sagde, at de ikke var stolte af at komme fra Texas (som mr. Bush). Børnene blev sendt på gaderne for at trampe på Dixie Chicks plader, og forældrene fulgte op med bulldozere.

Vi lader lige billedet stå ...

Det billede minder meget om de afbrændinger af instrumenter og kassettebånd, som Taleban foretog i Afghanistan på de stadioner, som ellers var lagt øde, fordi Taleban også mente, at sport var uislamisk.

Når den internationale organisation Freemuse (Freedom of Musical Expression) i denne weekend samler censurerede musikere, forskere, journalister og menneskeretsorganisationer fra hele verden i Istanbul for at tage temperaturen på 'verdens musikkensur', så vil nogen sikkert pege på magtbegær som en af årsagerne til den omfattende musikkensur og de angreb, som musikere udsættes for i dag. Andre vil nøjes med at vidne om disse overgreb og snarere belyse, hvilke konsekvenser det får for den globale kulturarv og kulturers selvforståelse, at musikere ligesom forfattere fængsles, angribes og censureres.

Men de vil frem for alt vidne om, at musikkensur ikke kun er et spørgsmål om islamisk fundamentalisme. Der er såvel religiøse, politiske, kulturelle, kønspolitiske, sociale som sproglige årsager til dagens musikkensur.

Tyrkiet er et eksempel på et land, hvor censuren primært har haft nationalistiske overtoner. Kurdernes sprog og kultur har været undertrykt i årtier. Engang var sufiernes musik også forbudt i Tyrkiet, men nu er den nærmest blevet et turistpotentiale for landet.

At en verdenskonference om musikkensur kan foregå i et land, som konstant anklager sine kunstnere for antipatriotiske holdninger og ikke viger tilbage for at fængsle sine musikere og forfattere, er i sig selv et interessant dilemma. For fjender af Tyrkiets indlemmelse i Europa vil det nok komme som en overraskelse, men for en del vil det blot bekræfte, at Tyrkiet lige præcis står i vadestedet mellem to politiske og magtmæssige systemer – et, der åbner op, og et, der lukker sig om sig selv.

Det er tredje gang, Freemuse tager verdenstemperaturen på musikcensuren. Første gang var i 1998, da København var ramme om verdens første konference om musikcensur. Her vidnede bl.a. en tidligere sydafrikansk censor om, hvordan hun og andre 'radio controllers' i flere år havde siddet rundt om et bord en gang om ugen og gennemgået, hvilke sange der skulle forbydes. Der var 13 regler, man kunne henvise til, f.eks. blasfemi og raceblanding, og når beslutningen var taget, så ridsede man med et søm hen over den pågældende skæring på pladen. Den sydafrikanske censor fortalte dette, mens hun sad ved samme bord som to af de musikere, hun havde censureret.

Dermed var rammerne for konferencen lagt: Det handler ikke kun om at beskrive overgreb; det handler også om at forstå mekanismerne, bevæggrundene og langtidseffekterne.

I Istanbul vil en tidligere sydafrikansk politiagent, som smadrede en række protestmusikers karriere i 80'erne, vidne sammen med en af de musikere, det gik hårdest ud over. De vil også fortælle, hvor vanskeligt det har været at fortælle deres historie i et Sydafrika, som gerne vil fortrænge en del af sin meget nære fortid. Men ved deres tilstedeværelse vil de også sende et kraftigt signal til Tyrkiet om, at det er muligt at forsones. De to tidligere fjender drikker nu gladelig 'a couple of pints' sammen på nærmeste bar.

Det var Freemuse, der bragte dem sammen. Baseret i København har organisationen gennem de sidste seks år etableret sig som verdens eneste organisation, der arbejder for beskyttelse af musikere og komponisters ytringsfrihed – det samme som PEN har gjort for forfattere i årtier.

Freemuse har fra starten fået økonomisk støtte fra Danida. Danmark har således spillet en afgørende rolle for at sikre, at musikeres ytringsfrihed er sat på den internationale dagsorden.

Det viser, at selv små lande med begrænsede økonomiske resurser kan være med til at præge den nye globale virkelighed. Seneste bevis for, at budskabet er trængt igennem, kan læses i det omfattende studie, som Det Internationale Musikråd (The International Music Council) i år har gennemført på vegne af Unesco om beskyttelse og udvikling af verdens musikalske mangfoldighed – ('The Protection and Promotion of Musical Diversity').

Rapporten refererer allerede i indledningen til Freemuses arbejde og sætter musikalsk ytringsfrihed som punkt 1 for sikringen og udviklingen af et frodigt musikliv. Det er helt nye toner i det internationale musikliv.

Freemuse har gennem årene udviklet verdens mest omfattende website, www.freemuse.org, om musikcensuren og dens mekanismer. Den nye Unesco-rapport citerer flittigt fra hjemmesiden, hvor man finder videointerview med censurerede musikere og historier og artikler om musikcensur fra mere end et halvt hundrede lande.

Dybere analyser finder man i organisationens rapporter fra bl.a. Mellemosten, Zimbabwe, Nigeria og Hviderusland – analyser, som benyttes flittigt af internationale medier og universiteter.

Men rapporter og hjemmesider alene hjælper ikke de enkelte musikere; derfor organiserer Freemuse møder mellem forfulgte musikere fra forskellige lande og hjælper med etablering af netværk.

På seminarer og konferencer har musikere, mediefolk og forskere mulighed for at udveksle

erfaringer og fortælle om egne oplevelser, og der får Freemuse et godt billede af, hvad der optager 'censurkomiteerne' rundt om i verden.

Lad os kigge på Libanon og Marokko. Her har en række yngre musikere gennem længere tid oplevet politirazziaer i forbindelse med koncerter og udgivelse af cd'er.

Et tilbagevendende tema hos politiet i disse lande er 'satanisme'. Unge musikere er blevet spurgt, hvorfor de har sorte T-shirts på, og hvorfor de har ringe i ørerne og i visse tilfælde spiller 'death metal'. Som regel forstår politiets forhørsledere intet af, hvad der foregår i de nye ungdomskulturer, og de bizarre afhøringer gøres ikke lettere af, at de unge musikere generelt er betydelig bedre uddannet end forhørslederne og derfor både kan forklare, hvad deres musik handler om, og ikke mindst, hvad den ikke handler om. Men ligesom langhårede unge i 60'ernes Danmark oplevede fjendtlighed og skepsis fra en række autoriteter, så gentages mønstret nu i Mellemøsten og Nordafrika. Religiøs censur? Kulturrevolution? Angst for forandring?

Det kan næppe overraske mange, at der er omfattende censur i Iran, hvor religiøse råd bestemmer, hvad der er tilladt. Yngre iranske musikere har de seneste år udvekslet musik via nettet for at 'snyde' censuren, men i oktober begyndte Iran at kontrollere nettrafikken meget mere restriktivt, således at højhastighedsbredbånd nu begrænses for iranske medborgere. I Kina har Google gjort det beskidte arbejde for statsapparatet ved at blokere en række sider, som handler om ytringsfrihed. Måske skulle man lancere udtrykket 'politisk korrekt googling'. I den sammenhæng glæder det sikkert det kinesiske regime, at Google har købt det fremadstormende YouTube, hvor man bl.a. kan finde en række politisk ukorrekte musikvideoer.

Men er det kun diktaturer med ekskommunistiske fortegn og islamiske mørkemænd, som udøver dagens censur? Ikke hvis man skal tro nogle af de ledende producenter og artister inden for den amerikanske musikindustri. De benytter i højere grad udtrykket 'corporate censorship' eller 'censorship of the market'. Dermed henviser de bl.a. til verdens største fødevarer- og konsumkæde Wall-Mart, som har indført sine helt egne regler for, hvilken musik de vil forhandle – herunder rapmusik med 'sanitized lyrics' – altså rengjorte tekster. Ingen »fuck Bush« eller »fuck the police« her i disse gigantiske supermarkeder, som dog ikke har noget imod at sælge våben til unge mennesker.

Da Dixie Chicks ved Londonkoncerten i 2003 sagde de famøse ord: »Just so you know, we're ashamed the president of the United States is from Texas«, forudså de næppe, at de efterfølgende ville opleve dødstrusler, bulldozere, der kørte over deres plader, samt boykot af deres musik på adskillige hundrede radiostationer – en boykot, som tre år efter stadig følges af en række republikansk orienterede radiostationer, og som også har ramt reklamerne for den dokumentarfilm, som beskriver hele forløbet. Det er det, nogle amerikanske branchefolk kalder corporate censorship.

Det forventes næsten i USA, at rockstjerner og singer-songwriters er liberale, ja til og med progressive (i dansk sammenhæng næsten socialdemokrater). Men i mange år har de fleste ment, at countrymusikken var patriotisk og republikansk. De voldsomme trusler mod Dixie Chicks fik nogle af de mere liberalt sindede countrymusikere og countrymusikproducenter til at mødes. De dannede det, som i dag kaldes Music Row Democrats. En af initiativtagerne var pladeproducenten Bob Tingley, som står bag nogle af countrymusikkens guldrandede navne. Da Tingley – i forbindelse med lanceringen af en Freemuse-rapport om mediernes behandling af bl.a. Dixie Chicks efter 11.

september – blev spurgt, om ikke USA's grundfæstede 'First Amendment' sikrede amerikanske medborgere mere eller mindre total ytringsfrihed, var hans svar:

»Den lov blev vedtaget inden den digitale revolution. Problemet i dag er, at teknologien kontrolleres af færre og færre hænder (Murdoch, Google etc.). Det, vi oplevede, var, at Dixie Chicks blev afstraffet for deres politiske holdninger, og vi var mange, som følte en afmagt ved ikke at komme dem til undsætning, så derfor begyndte vi at mødes. Først nogle managere og musikere, så var vi 25 og til sidst en hel koncertsal, som diskuterede markedskræfternes censur. Jeg oplever, at folk udøver selvcensur af frygt for markedet, nogle gange musikernes rådgivere mere end musikerne af frygt for de karrieremæssige og økonomiske konsekvenser«.

Man kunne afslutte Kroniken her i Guds eget land, hvis det ikke lige var for efterårets barokke operacensur i Berlin, hvor et Muhammedhoved kom i klemme i en Mozartopera, eller den historie, som en populær sangerinde fra Hviderusland fortæller, da Freemuse præsenterede hende for publikum ved Bogmessen i Göteborg.

»Inden jeg optræder i radio og tv, så fortæller producenterne mig altid, at jeg skal undgå at benytte ord som 'mulighed', 'frit valg' og 'ytringsfrihed'«.

Eller historien om ... nej, det kan du selv læse på <http://www.freemuse.org>.

Publiceret første gang d. 26. november 2006